

Obr. 1 Část expozice nazvaná Pohřební kult starého Egypta (foto ze sbírek Národního muzea – Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur)

„Starý a nový Egypt“ aneb Příběh téměř zapomenuté výstavy

Radek Podhorný

V letech 2007–2009 si odborná a širší veřejnost u nás i v zahraničí připomenula padesáté výročí založení Českého (dříve Československého) egyptologického ústavu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a Káhiře, který je nástupcem egyptologického semináře zřízeného roku 1925 Františkem Lexou.¹ V rámci oslav jubilea bylo připraveno i několik výstav prezentujících výsledky práce českých egyptologů, jež se uskutečnily jak v České republice, tak v Egyptě.²

V následujícím příspěvku bych se ale chtěl vrátit nazpět a vydat se po stopách první velké výstavy s tematikou starého Egypta na území bývalého Československa.

Její příběh se začal psát počátkem jara 1949. Výstava „Starý a nový Egypt“ byla jednou z akcí připravených u příležitosti mezinárodního kongresu orientalistů, který se sešel na přelomu června a července 1949 v pražském Národním muzeu – Náprstkově muzeu (dále jen NM – Náprstkovo muzeum).³ Význam výstavy podtrhovalo také to, že byla zaštitěna, a velmi pravděpodobně také ideově hlídána, Ministerstvem školství, věd a umění a Ministerstvem infor-

mací a osvěty. Záštitu přebralo také Vyslanectví Království egyptského, které se podílelo i zapůjčením několika málo exponátů. Především fotografií památek, diagramů o školství⁴ a také dvou závěsů s egyptskými motivy z majetku pana vyslance.⁵

Vedle předmětů z vyslanectví bylo pro výstavu využito exponátů z mnoha dalších pražských a mimopražských institucí i od soukromých osob. Z Orientálního ústavu bylo zapůjčeno několik ostrak a koptských papyrů.⁶ Prehistorické oddělení Národního muzea poskytlo například čtyři kanopy, kamenný kus sarkofágu s nápisem nebo pískovcovou hlavu zpodobňující faraona Achnatona.⁷ Seminář

pro klínopisné bádání na Karlově univerzitě zapůjčil pro výstavu několik odlišků jako např. sošku egyptského písaře.⁸ Egyptologický seminář Karlovy univerzity především publikace ze své vlastní knihovny⁹ a numismatické oddělení Národního muzea několik mincí z Řecko-římské doby. Nechyběly mezi nimi ražby Alexandra Velikého, Nerona nebo Hadriána.¹⁰ Na výstavě se podílelo rovněž pražské Uměleckoprůmyslové muzeum, i když soupis jeho předmětů se nepodařilo dohledat. Pravděpodobně však šlo o koptské textilie, jež jsou dodnes v muzeu uloženy.¹¹

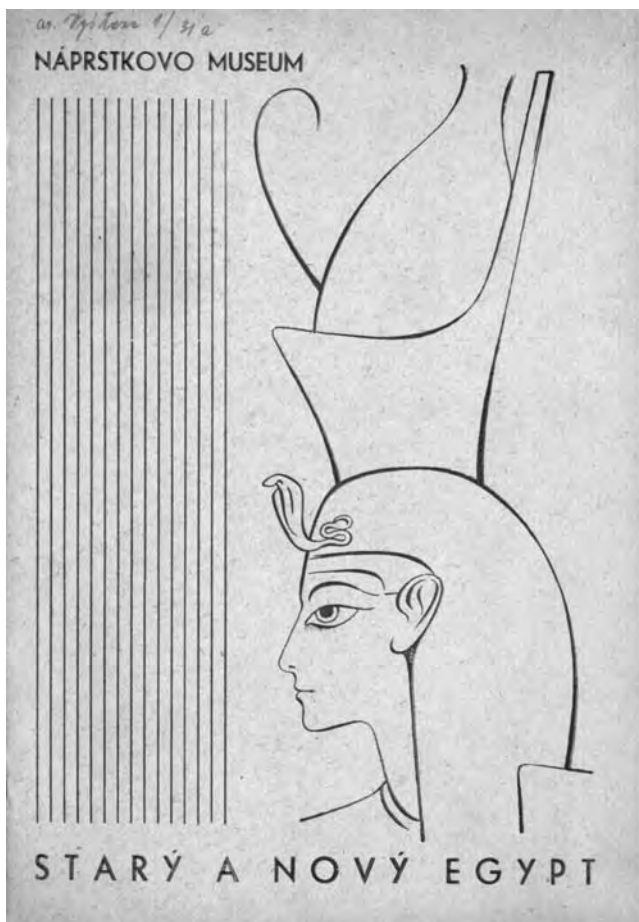
Výstava byla dále obohacena ze soukromé sbírky F. Lexy, který „zapůjčil naprosto nezištně zvláště cenný materiál prehistorický, který je pro území republiky naprosto unikátní“ (šipky, čepelky, nože, drásadla atd.).¹²

Fotografie, dva skaraby a svou sbírku egyptského ornamentu, jež byla vystavena na schodišti muzea, zapůjčila také Lexova žačka z egyptologického semináře, malířka Pavla Fořtová-Šámalová. O tom, jak rozsáhlá byla její činnost, svědčí počet zapůjčených předmětů. Na schodišti muzea mohli návštěvníci zhlédnout „...42 čtvrtky s egyptskými ornamenty a tři zasklené akvarely.“¹³ Posledním z pražských přispěvatelů, jehož jméno zmíním, byla Sína Dráhorádová-Lvová, která pro výstavu poskytla okolo 60 pohlednic zobrazujících předměty z Tutanchamonovy hrobky.¹⁴

Vedle těchto menších sbírek tvořily základ výstavy především předměty uložené v NM – Náprstkovo muzeu a exponáty zapůjčené z egyptologických sbírek muzeí v Olomouci, Moravské Třebové a Opavě, tak jak o tom rozhodlo prezidium Ministerstva školství, věd a umění.¹⁵ Předměty vybíral František Lexa a původně se uvažovalo i o dalších exponátech, především z Kynžvartu. O počtu předmětů z depozitářů NM – Náprstkova muzea se můžeme dnes jen dohadovat. Protože se scénář k výstavě, jehož autorem byl František Lexa, prozatím nepodařilo objevit, pouštěli bychom se na příliš tenký led spekulací o tom, co mohlo a nemohlo být vystaveno.¹⁶

Podařilo se však dohledat soupisy zapůjčených exponátů z moravských muzeí. Na tomto místě je třeba zmínit, že sbírky z Moravské Třebové i z Olomouce byly vystaveny skoro kompletní, popř. z velké části. Důvod byl celkem pochopitelný. Pro tak rozsáhlou výstavu, jakou měla být expozice „Starý a nový Egypt“, bylo zapotřebí využít maximálního potenciálu v té době skromných egyptologických sbírek. Z Holzmaisterovy sbírky v Moravské Třebové¹⁷ bylo do Prahy odvezeno přes sedm desítek předmětů. Vedle keramiky a kamenných nádob pocházejících z konce 4. tisíciletí př. n. l. také „staroegyptská bohatě dekorovaná dvojitá rakev s mumii mladé dívky ze vznešeného rodu z doby Ptolem. 300–50 př. Kr.“ Dále například hlava faraona z hadce, vešebty, „skarabeus s hlavou sfingy“, náhrdelníky, dnes již neznámý „úlolek modré stěny egyptského hrobu“ a mnoho dalších.¹⁸ Z Olomouce bylo zapůjčeno, alespoň podle nalezeného soupisu, více než sto nejvýznamnějších exponátů sbírky arcivévody Josefa Ferdinanda.¹⁹ Kromě tří rakví, z nichž dvě obsahovaly i mumie, také „soška ležícího berana, dřevěná tabule s obrazy bohů, sošky mrtvých, hlava sochy žulové, nádoba na uschování žaludku s hlavou Amseta“ a desítky dalších předmětů.²⁰ Z muzea v Opavě se na výstavě ocitl jeden předmět, kterým byla maska egyptské mumie.²¹

Pokud si uvědomíme, že žádost NM – Náprstkova muzea, aby Ministerstvo školství, věd a umění poslalo do Olomouce přípis s nařízením o zapůjčení mimopražských sbírek, je datována koncem března 1949, nebylo na výběr, svoz a přípravu exponátů a celé výstavy mnoho času.²² Během dvou měsíců bylo nutné dopravit do Prahy zamýšlené exponáty. Za tímto účelem poskytlo Ministerstvo informací a osvěty muzeu vozidlo. Dále bylo nezbytné připravit plakát,²³ pozvánku, katalog výstavy (obr. 2; Lexa – Žába 1949)

Obr. 2 Titulní strana katalogu výstavy (Dokumentační sbírka NM–NpM)

a fotografie a vytvořit celkovou koncepci výstavních sálů muzea. Na těchto pracích se podíleli především bratři Formanové, akademická malířka Jarmila Lhotková²⁴ a pracovníci muzea.

Jen z výše uvedeného stručného přehledu osob a institucí, které byly do přípravy výstavy zapojeny, je také zřejmé, že si vyžádala značné finanční prostředky. Původní vyčleněný rozpočet dosahující částky 30 tisíc korun²⁵ byl nakonec výrazně překročen a dosáhl skoro trojnásobku. Nemalou měrou na její konání přispělo i Ministerstvo informací a osvěty, v jehož čele stál Václav Kopecký, žák Františka Lexy z doby Lexova působení coby středoškolského profesora matematiky a fyziky na malostranském gymnáziu. O důvodech této finanční podpory dnes můžeme jen spekulovat. Mohlo jít opravdu o výraz úcty Kopeckého vůči svému učiteli, ale stejně tak se mohlo jednat o příspěvek, který byl podmíněn např. ideovým podbarvením textů výstavy tak, aby odpovídaly názoru československé vlády na politickou situaci tehdejšího Egypta.²⁶ Výstava se tak stala nejdražší do té doby konanou výstavou v NM – Náprstkovo muzeu.²⁷

Poté, co se podařilo připravit vše potřebné k otevření výstavy, byla v pátek 17. června 1949 slavnostně zahájena (obr. 3). Vedle zahajovacího proslouvo Františka Lexy zazněla i hudba v podání profesorky Vysoké školy múzických umění v Praze, harfenistky Marie Skalské-Zunové.²⁸

Výstava byla uspořádána do několika tematických celků, které představovaly jak českou egyptologii a její vývoj, tak i dějiny Egypta od pravěku až po současnost. Z ohlasů, jež o výstavě do dnešních dnů máme, se dá vyvozovat, že „nového“ Egypta se nakonec do expozice mnoho nedostalo. Výmluvným je v tomto směru dopis jednoho z návštěvníků, který upozorňuje na to, že i katalog výstavy je

Obr. 3 František Lexa, Zbyněk Žába a další hosté na vernisáži výstavy (foto ze sbírek Národního muzea – Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur)

doveden jen k roku 642 n. l. a o soudobém Egyptu a jeho obyvatelích se toho na výstavě mnoho nedovíme. Tomuto zvědavému návštěvníkovi se dostalo následující odpovědi: „...přes všechno naše snažení zachytit v této části výstavy současnou sociální a hospodářskou situaci země, nedostali jsme – kromě několika arabských diagramů o školství – z egyptského vyslanectví žádný jiný podkladový materiál, ačkoli nám byl dlouho před zahájením výstavy přislíben.“²⁹ Fakt, že výstava tak úplně nedodržela, co v názvu slibovala, potvrzuje i rozsáhlá dotazníková akce, která se v rámci jejího konání uskutečnila: „...38 % návštěvníků postrádalo na výstavě větší počet odlišit, fotografií, archeologických nálezů, tak zejména materiál dokumentující dnešní život v Egyptě, a to jak po stránce hospodářské, tak kulturní. Zejména požadovány bližší informace o národních zpěvech, pohádkách, literatuře, tvorbě hudební, malířské, sochařské, filmové, o divadle, rozhlasu atd.“³⁰

Jedna z místností byla věnována výlučně pohřebnímu kultu ve starém Egyptě (obr. 1; Lexa – Žába 1949). O tom, jak tato i další části expozice vypadaly, informoval rozhlas v pořadu Kulturní hlídka dne 22. června: „...Ani instalace sama není bez úspěchu. Takřka kasárenské místnosti muzea jsou novými průsvitnými stěnami, ozdobenými kopiemi egyptských nástěnných map, proměněny v moderní výstavní prostory. ...Nezapomeňme ani na důvtipné kombinace fotografií ze současného Egypta, nad nimiž na skle jsou namalovány bílou barvou podle starých nástěnných maleb analogické situace ... Místnost s kultem mrtvých, kde jsou vystaveny nejen mumie lidské, ale i kočičí, ptačí a krokodýlí, má zvláštní tlumené a tajuplné osvětlení a jistě patří k nejatraktivnějším částem výstavy. Je dobře, že pracovní kolektiv Náprstkova muzea nepodcenil psychologickou váhu podobné atrakce....“³¹ Poslední z tematických celků pak tvořily dia- pozitivní snímky ze starého a nového Egypta (Lexa – Žába 1949).

Obr. 4 Propagační samolepka k výstavě (Dokumentační sbírka NM–NpM)

Obr. 5 Titulní strana pozvánky na výstavu v Brně (Dokumentační sbírka NM–NpM)

Výstava se svým atraktivním tématem, moderní instalací, zařazením do hromadného programu škol, o které se postaralo Ministerstvo školství, věd a umění, a také poměrně dobrou a rozsáhlou propagací v tisku i rozhlase (obr. 4), dočkala mimořádně velkého ohlasu u publika.³² K němu jistě přispěla i zajímavá otvírací doba muzea, jež bylo v době konání výstavy otevřeno denně od 14 do 19 hodin a ve středu pak až do deváté hodiny večerní. V neděli mohli Pražané, ale i návštěvníci hlavního města zavítat do expozice od 10 do 17 hodin.³³

Pro velký ohlas se výstava protáhla z původně plánovaných asi dvou měsíců až do 2. října. Zhlédlo ji celkem 12 500 platících návštěvníků, což byl, jak uvádí hodnotící zpráva muzea pro Ministerstvo školství, věd a umění, nárůst nejméně o 1400 % oproti celoroční návštěvnosti roku 1938.³⁴ Vedle běžných návštěvníků zavítali do expozice také účastníci zmíněného orientalistického kongresu z Dánska, Rakouska, Francie a dalších zemí. Z politiků se měli dostavit zástupci obou zaštiťujících ministerstev, hlavního města Prahy a egyptské ambasády.³⁵ Jako perličku lze uvést, že vstupenka desetitisícového návštěvníka byla rezervována pro ministra Zdeňka Nejedlého, který se ale nakonec bohužel s největší pravděpodobností nedostavil.³⁶

Expozice, která se setkala s takovým ohlasem, do té doby nebyvalým, a pravděpodobně byla doposud největší egyptskou výstavou uspořádanou na našem území, se v době svého pražského konání nevyhnula jednomu dramatu.³⁷ V jejím průběhu byla z expozice odcizena stříbrná mince s portrétem Ptolemaia II. Po nahlášení na kriminální komisařství a zahájení vyšetřování byla nakonec odcizená ražba do muzea vrácena poštou.³⁸

Výstava „Starý a nový Egypt“ byla pro velký úspěch následně převezena do Uměleckoprůmyslového muzea v Brně. Zde došlo k jejímu otevření 5. listopadu 1949 za účasti F. Lexy, ředitele NM – Náprstkova muzea Jiřího Müllera a mnoha dalších hostů.³⁹ Podrobnější brněnské osudy výstavy neznáme – kromě doby jejího konání⁴⁰ a opět mimořádné návštěvnosti, která za měsíc trvání přesáhla počet deset tisíc lidí.⁴¹ Z pozvánky je také možné zjistit doprovodné přednášky pronesené v rámci výstavy (obr. 5). Jejich autory byli například Zbyněk Žába, František Lexa nebo Jiří Neustupný.⁴² Dále se mi podařilo zjistit, že výstava byla v Brně doplněna o předměty brněnského a dalších moravských muzeí a o exponáty ze soukromých sbírek.⁴³ Etnografický materiál byl rozšířen také ze sbírek NM–Náprstkova muzea. Významným přídavkem byla pravděpodobně i komerční část expozice představující československé exportní výrobky, zejména textil.⁴⁴ V Brně tak došlo k podstatnému rozšíření části věnující se „novému“ Egyptu, tak jak to v dotazníkové akci požadovali již návštěvníci pražští.

Během konání výstavy v Praze projevila o její instalaci zájem také Bratislava⁴⁵ a kroměřížské muzeum chtělo výstavu uvést v rámci festivalu Kroměřížské léto roku 1950. S její instalací se po-

čítalo v prostorách kroměřížského zámku.⁴⁶ Ani k jednomu stěhování a další prezentaci této rozsáhlé výstavy však již nedošlo.

Ukončením výstavy v brněnském Uměleckoprůmyslovém muzeu však její příběh tak úplně neskončil. Rozruch v NM – Náprstkovo muzeu vyvolal na konci roku 1949 vedoucí muzea v Moravské Třebové Jaromír Plicka. Po návštěvě delegace z Moravské Třebové na výstavě v Brně bylo shledáno, že nebyly dodrženy podmínky slíbené při zápůjčce: „...dovolujeme si upozorniti, že patrně nedopatřením nebyly Vámi dodrženy podmínky sjednané při zápůjčce exponátů, jak se o tom přesvědčili naši zástupci na výstavě v Brně. 1. Zápůjčená mumie z doby Ptolemaiovců nebyla ani přiměřeně konservována, ani poškozená část /proraženina/ opravena, ačkoli jste nám dopisem ze dne 22. 10. 49 sdělili, že oprava byla provedena.⁴⁷ Dále nám byl slíben vědecký popis a přesné určení zápůjčených předmětů, rovněž tento příslib zůstal dosud nesplněn.“⁴⁸

Na pražskou odpověď na tyto výtky si museli v Moravské Třebové počkat až do února roku 1950. Originál dopisu se prozatím nepodařilo najít. V archivu městského muzea se ale překvapivě nachází jeho koncept napsaný v NM – Náprstkovo muzeu: „Zásadně dovoluje si ředitelství Náprstkova muzea vznést námitky proti opomenutí péče o tamní dřevěné rakvi s mumii z doby Ptolemaiovců. Je dostatečně známo, že mumie uložená ve zmíněné rakvi byla zásahem cizí osoby demolována ve své obličejové části tak, že bylo nutno již s ohledem na výstavní účel alespoň částečně sjednat nápravu. Proto ředitelství muzea pověřilo svého konservátora, aby základní opravu provedl. Zástupci tamního ústavu snad tuto skutečnost přehlédli.“⁴⁹ Pokud se jedná o určení předmětů, v konceptu se dále dočteme, že: „...ve spolupráci s předním světovým badatelem v oboru egyptologie prof. Dr. Fr. Lexou dalo muzeum exponátům patřičnou identifikaci.“⁵⁰

Tato neodbytnost městské rady a muzea v Moravské Třebové měla za následek žádost o konzervaci staroegyptských rakví, která byla adresována Ministerstvu školství, věd a umění. Konzervace se měla týkat všech rakví zápůjčených na výstavu, kterých mělo být celkem třináct.⁵¹ NM – Náprstkovo muzeum se po doporučení Uměleckoprůmyslového muzea v Brně obrátilo na italského konservátora, který odhadl náklad na konzervaci těchto památek na 34 tisíc korun.⁵² K záchranným pracím na rakvích ovšem s největší pravděpodobností nedošlo, jak nasvědčuje dopis, v němž v polovině června pražské muzeum urguje Ministerstvo školství, věd a umění o konzervaci znovu.⁵³

Pokud se jedná o druhou moravskotřebovskou výtku ohledně určení předmětů Holzmaisterovy sbírky, předměty pravděpodobně, po uzavření výstavy v Brně,⁵⁴ odborně určil Zbyněk Žába v rámci své spolupráce na výstavě, jež zahrnovala určování předmětů a podíl na jejich instalaci.⁵⁵ Vyplývá to z honoráře ve výši 2000 Kčs, který měl obdržet od Národního muzea poté, co Náprstkovo muzeum potvrdilo, že dotyčné úkony provedl.⁵⁶ Tento odborný soupis sbírky se však do moravskotřebovského muzea pravděpodobně nedostal.

Výstava byla v Brně odinstalována na počátku ledna 1950 a exponáty byly rozvezeny zpět do moravských muzeí v březnu 1950.⁵⁷ Do pražských institucí se exponáty vrátily především v průběhu června. Důvodem byla revize předmětů v NM – Náprstkovo muzeu prováděná Ministerstvem školství, věd a umění, která si vyžádala, aby všechny předměty v muzeu byly napřed evidovány a pak teprve navráceny do původních institucí.⁵⁸ Poslední, trochu nešťastnou tečkou za jinak velmi úspěšnou výstavou byla ztráta alba fotografií Pavly Fořtové-Šamalové z její cesty do Egypta, které se nepodařilo po skončení výstavy v Praze najít. Na náklady muzea bylo z autorčiných negativů vyrobeno asi 80 nových snímků.⁵⁹

Domnívám se, že výstava „Starý a nový Egypt“, i vzhledem k tomu, že byla připravena v rámci mezinárodního kongresu orientalistů, tvoří velice výrazný počín v československém muzejnictví a výstavnictví konce čtyřicátých let. Jejím posláním nebylo pouze představit maximum předmětů z dějin starověkého Egypta v našich zemích, ale také ukázat zahraničním odborníkům, jak vypadá výstavnictví za nově se formující železnou oponou.⁶⁰ Především mimořádný úspěch výstavy pak také inicioval již roku 1949 plány na vybudování stálé staroegyptské expozice v Československu, jak dokládá část dopisu adresovaného egyptskému vyslanectví. „Ředitelství Náprstkova muzea s povděkem vítá iniciativu a snahu J. E. pana vyslance Mohameda Mohamed El Matar Beye o vybudování zvláštní trvalé expozice, která by se stala podkladem ještě k většímu sblížení lidu Čs. republiky s lidem Království egyptského. Exponáty zaopatřené laskavostí J. E. panem vyslancem a vyslanectvím, byly by zařazeny do sbírek Náprstkova muzea a v inventáři řádně označen jak jejich původ, tak způsob získání. Ředitelství muzea doufá, že již po skončení výstavy zde v Praze a v Brně, případně i Bratislavě, bude možno přikročit k odbornému zpracování této proponované expozice, která by byla instalována již v moderních sálech nové muzejní budovy, jejíž stavba má být ještě v letošním roce započata a kde budou egyptské sbírky mnohem lépe a důstojněji umístěny než dosud.“⁶¹

Od napsání citovaného dopisu uplynulo letos již více než šest desetiletí. Výstavu, které se věnuje tento příspěvek, následovaly další, jejichž příprava byla v mnohém jednodušší, protože se podařilo většinu českých egyptologických sbírek shromáždit natrvalo v pražském NM – Náprstkovo muzeu. Výjimkou je Holzmaisterova sbírka v Moravské Třebové, Metternichova kolekce deponovaná na zámku Kynžvart a několik menších sbírek uložených dodnes na hradech, zámcích a v regionálních muzeích. I přes koncentraci památek, výrazný rozvoj a úspěchy české egyptologie a mnohaleté snahy a pokusy o vytvoření stálé expozice starého Egypta na našem území se toto přání prozatím nepodařilo realizovat. Nezbyvá proto než se těšit na další výstavy podobné té, jakou byla expozice s názvem „Starý a nový Egypt“.

Poznámky:

- ¹ Československý (dnes Český) egyptologický ústav byl založen roku 1958 v Praze a roku 1959 bylo zřízeno jeho pracoviště v Káhiře. K dějinám české egyptologie a egyptologického ústavu např. Verner et al. (1989; 1990), Růžová (1995; 2010), Strouhal (2000), Verner (2008).
- ² Více k výstavám a dalším akcím spojeným s oslavami např. Benešová – Verner (2008), Bareš et. al. (2008), Onderka – Mynářová – Maříková-Vlčková (eds.) (2008), Benešová – Macháček – Nováková (2009).
- ³ Archiv Národního muzea, Registratura Národního muzea – Náprstkovo muzeum (dále Archiv NM, RNM–NpM), karton 4, 1949. Dopis určený Vyslanectví Království egyptského ze dne 1. července 1949.
- ⁴ Archiv NM, RNM–NpM, karton 4, 1949. Dopis ze dne 9. září 1949.
- ⁵ Archiv NM, RNM–NpM, karton 7, 1950. Dopis ze dne 28. června 1950.
- ⁶ Archiv NM, RNM–NpM, karton 7, 1950. Dopis ze dne 23. června 1950.
- ⁷ Archiv NM, RNM–NpM, karton 7, 1950. Dopis ze dne 23. června 1950. Součástí Prehistorického oddělení Národního muzea byla i sbírka, kterou dostal Jaroslav Černý za svou spolupráci s Institutem francouzské orientální archeologie. Tato kolekce ale vystavena nebyla. Patřila jí až samostatná výstava „Deir el-Medína. Sídliště královských dělníků z období otrokářského řádu v Egyptě“, která se konala v Národním muzeu roku 1951. Neustupný – Žába (1950).
- ⁸ Archiv NM, RNM–NpM, karton 7, 1950. Dopis ze dne 23. června 1950.

- ⁹ Zapůjčeny byly např. práce J. Černého, E. Navilleho nebo G. Steindorffa. Archiv NM, RNM–NpM, karton 7, 1950. Nedatovaný dopis.
- ¹⁰ Archiv NM, RNM–NpM, karton 4, 1949. Dopis ze dne 14. listopadu 1949.
- ¹¹ Tyto textilie byly naposledy vystaveny v rámci výstavy „Poklady z Egypta“, která proběhla roku 2000 na Pražském hradě. Více v katalogu výstavy Bažantová (2000).
- ¹² Archiv NM, RNM–NpM, karton 6, 1950. Dopis ze dne 17. března 1950.
- ¹³ Archiv NM, RNM–NpM, karton 7, 1950. Dopis ze dne 23. června 1950. Již roku 1948 měla autorka samostatnou výstavu egyptského ornamentu v pražském Uměleckoprůmyslovém muzeu (Fořtová-Šámalová 1948). Svůj vědecký zájem o staroegyptský ornament pak Pavla Fořtová-Šámalová završila vydáním monografie, která je dodnes v této oblasti staroegyptského umění pokládána za nepostradatelnou (Fořtová-Šámalová 1963).
- ¹⁴ Archiv NM, RNM–NpM, karton 7, 1950. Dopis ze dne 23. května 1950.
- ¹⁵ Archiv NM, RNM–NpM, karton 4, 1949. Dopis ze dne 2. dubna 1949.
- ¹⁶ Tuto otázku by pravděpodobně mohl zodpovědět podrobný výzkum přírůstkových knih NM – Náprstkova muzea.
- ¹⁷ Nejnověji k Holzmaisterovi a jeho nejen egyptské sbírce Martínková (2008). Ve studii je odkaz i na další literaturu týkající se egyptské sbírky.
- ¹⁸ Seznam egyptských předmětů z Moravské Třebové je dnes uložen v Dokumentační sbírce NM – Náprstkova muzea, Dokumentace výstav I – (spisová dokumentace), karton 3.
- ¹⁹ Nejnověji k osudům sbírky a zapojení jejích exponátů do výstav Podhorný (2009).
- ²⁰ Seznam egyptských předmětů z Olomouce je dnes uložen v Dokumentační sbírce NM – Náprstkova muzea, Dokumentace výstav I (spisová dokumentace), karton 3. Stejně jako moravskotřebovský obsahuje i tento poznámky, pravděpodobně Františka Lexy, týkající se datace předmětů a jejich rozmístění na výstavě.
- ²¹ Pravděpodobně obličejová část kartonáže. Archiv NM, RNM–NpM, karton 7, 1950. Dopis ze dne 18. března 1950.
- ²² Archiv NM, RNM–NpM, karton 4, 1949. Dopis ze dne 23. března 1949.
- ²³ Vzhledem k významu výstavy a k tomu, že mělo být vytištěno jen 1000 kusů, požádalo muzeum tiskový odbor Ministerstva informací a osvěty o použití většího formátu papíru o velikosti 63 × 95 cm. Archiv NM, RNM–NpM, karton 4, 1949. Dopis ze dne 7. června 1949.
- ²⁴ Za výtvarné práce na výstavě bylo Jarmile Lhotkové vyplaceno 12 tis. Kčs. Tento obnos byl vyčleněn ze speciální podpory, kterou výstavě udělilo Ministerstvo informací a osvěty, a to v celkové výši 25 tis. Kčs. Archiv NM, RNM–NpM, karton 4, 1949. Dopis ze dne 24. srpna 1949.
- ²⁵ Archiv NM, RNM–NpM, karton 4, 1949. Dopis ze dne 15. července 1949.
- ²⁶ O tom, do jaké míry bylo využito výstavy jako politika, můžeme zatím jen spekulovat. Tato otázka by si zasloužila jistě další výzkum nejen v mimořádně rozsáhlých fondech obou zainteresovaných ministerstev. K oficiálnímu rozdělení části této dotace viz pozn. 24.
- ²⁷ Celkový rozpočet výstavy se vyšplhal na 85 tis. Kčs. Národní archiv (dále jen NA), fond Ministerstvo školství, 1918–1949, karton 1826, sign. 30. Zpráva o průběhu a výsledku výstavy „Starý a nový Egypt“.
- ²⁸ Archiv NM, RNM–NpM, karton 4, 1949. Dopis ze dne 29. června 1949. Marie Skalská-Zunová byla také jednou z posluchaček egyptologického semináře Františka Lexy a roku 1952 přispěla studií o harfě ve starém Egyptě do sborníku věnovaného Lexovým 75. narozeninám.
- ²⁹ Archiv NM, RNM–NpM, karton 4, 1949. Dopis ze dne 9. září 1949.
- ³⁰ Archiv NM, RNM–NpM, karton 4, 1949. Dopis ze dne 28. září 1949.
- ³¹ Z přepisu pořadu Kulturní hlídka ze dne 22. června 1949. Přepis je dnes uložen v Dokumentační sbírce NM – Náprstkova muzea, Dokumentace výstav I (spisová dokumentace), karton 3.
- ³² Vedle rozhlasové prezentace v Kulturní hlídce a Rozhlasových novinách byly noticky o konání výstavy zaslány redakci Rudého práva, redakci Kulturních informací a osvěty atd. Článek o výstavě vyšel v brněnském časopisu Blok a plakáty byly vylepovány v pražských kinosálech. Několik propagačních materiálů bylo zasláno i do centrály ČEDOKu. Na pražském vzorkovém veletrhu byly v muzejním stánku návštěvníkům rozdávány také letáky a samolepky, které vznikly jako propagační materiál výstavy. Archiv NM, RNM–NpM, karton 4, 1949.
- ³³ Viz jedna z notickek určená do novin. Archiv NM, RNM–NpM, karton 4, 1949.
- ³⁴ NA, fond Ministerstvo školství, 1918–1949, karton 1826, sign. 30. Zpráva o průběhu a výsledku výstavy „Starý a nový Egypt“. Na tomto místě je třeba zmínit, že před válkou bylo muzeum otevřeno jen v neděli dopoledne.
- ³⁵ NA, fond Ministerstvo školství, 1918–1949, karton 1826, sign. 30. Zpráva o průběhu a výsledku výstavy „Starý a nový Egypt“.
- ³⁶ Archiv NM, RNM–NpM, karton 4, 1949. Dopis ze dne 28. září 1949.
- ³⁷ Archiv NM, RNM–NpM, karton 4, 1949. Dopis ze dne 19. září 1949.
- ³⁸ Archiv NM, RNM–NpM, karton 4, 1949. Dopis ze dne 9. listopadu 1949.
- ³⁹ Za tyto informace děkuji Marii Plevové, vedoucí archivu muzea. Osobní korespondence ze dne 5. října 2006.
- ⁴⁰ Výstava se uskutečnila od 5. listopadu do 11. prosince 1949.
- ⁴¹ NA, fond Ministerstvo školství, 1918–1949, karton 1826, sign. 30. Zpráva o průběhu a výsledku výstavy „Starý a nový Egypt“. Z reverzů při vracení předmětů výstavy je pak patrné, že do Brna nebyly zapůjčeny mince z Numismatického oddělení Národního muzea a také některé exponáty, které na výstavu poskytla Pavla Fořtová-Šámalová.
- ⁴² František Lexa přednášel na téma Život dělníků ve starém Egyptě a Jiří Neustupný pronesl přednášku s názvem Umělecký průmysl starého Egypta. Archiv Městského muzea v Moravské Třebové (dále jen AMMMT), karton PT 28, 1946–1950. Pozvánka na výstavu „Starý a nový Egypt“ v Brně.
- ⁴³ Z noticky pro blíže neurčený, pravděpodobně brněnský list. Archiv NM, RNM–NpM, karton 4, 1949.
- ⁴⁴ Archiv NM, RNM–NpM, karton 4, 1949. Dopis ze dne 18. listopadu 1949.
- ⁴⁵ Pracovníkům Muzea města Bratislavy se nepodařilo další zmínky o výstavě v Bratislavě dohledat. Osobní korespondence ze dne 17. října 2006.
- ⁴⁶ Archiv NM, RNM–NpM, karton 4, 1949. Dopis ze dne 25. listopadu 1949.
- ⁴⁷ „Mumie zapůjčená vašim muzeem byla již v Praze odborně konservována a poškozené části opraveny.“ AMMMT, karton PT 28, 1946–1950. Dopis ze dne 22. října 1949.
- ⁴⁸ AMMMT, karton PT 28, 1946–1950. Dopis ze dne 22. prosince 1949.
- ⁴⁹ AMMMT, karton PT 28, 1946–1950. Koncept nedatovaného dopisu.
- ⁵⁰ AMMMT, karton PT 28, 1946–1950. Koncept nedatovaného dopisu.
- ⁵¹ Archiv NM, RNM–NpM, karton 6, 1950. Dopis ze dne 7. února 1950. Pravděpodobně byly započítány i části rakví, např. víko. Třináct kompletů rakví se v institucích, které zapůjčily předměty, pravděpodobně nenacházelo.
- ⁵² Archiv NM, RNM–NpM, karton 6, 1950. Dopis ze dne 7. února 1950.
- ⁵³ Archiv NM, RNM–NpM, karton 6, 1950. Dopis ze dne 16. června 1950.
- ⁵⁴ Archiv NM, RNM–NpM, karton 6, 1950. Dopis ze dne 17. března 1950. Tato poznámka by nahrávala faktu, že před výstavou se o dataci předmětů staral František Lexa. Až po jejím skončení, pravděpodobně i v návaznosti na stížnost z Moravské Třebové, byl úkol podrobně určit předměty svěřen Z. Žabovi. Srovnej pozn. 20.
- ⁵⁵ „Při pořádání výstavy Egypt starý a nový v Náprstkově muzeu, kde jsem pracoval jako vědecký poradce, jsem určoval tzv. Srdečního skaraba patřícího do Vašich sbírek. Byv požádán Maticí slovenskou o článek o skarabech, vzpomněl jsem si na Váš skarab, jehož fotografie a přesný popis by se mi velmi hodily jako ilustrující materiál pro kapitolku o srdečních skarabech.“ Z dopisu Zbyňka Žáby do moravskotřebovského muzea. AMMMT, karton PT 28, 1946–1950. Dopis ze dne 17. února 1950.

- ⁵⁶ Archiv NM, RNM–NpM, karton 6, 1950. Dopis ze dne 17. března 1950.
- ⁵⁷ Archiv NM, RNM–NpM, karton 7, 1950. Dopis ze dne 18. března 1950.
- ⁵⁸ Archiv NM, RNM–NpM, karton 7, 1950. Tuto skutečnost uvádí např. dopis ze dne 28. června 1950.
- ⁵⁹ Archiv NM, RNM–NpM, karton 7, 1950. Dopis ze dne 18. dubna 1950.
- ⁶⁰ Tato má domněnka nemá výraznější oporu v pramenech, ale zdá se být vzhledem k mimořádné podpoře ministerstev i dalších institucí opodstatněná. K tomu jistě přispělo, že v čele obou ministerstev stály osoby blízké Františku Lexovi. Václav Kopecký byl jeho žákem na malostranském gymnáziu a Zdeněk Nejedlý Lexovým kolegou z univerzitních studií, kde spolu navštěvovali seminář T. G. Masaryka. Výstava měla být určitou výkladní skříní československého výstavnictví. K definitivnímu potvrzení nebo vyvrácení této domněnky je však třeba ještě provést komparaci i s dalšími většími výstavami tohoto období.
- ⁶¹ Archiv NM, RNM–NpM, karton 4, 1949. Dopis ze dne 7. listopadu 1949.

Prameny:

- Archiv Městského muzea v Moravské Třebové (dále jen AMMMT), karton PT 28, 1946–1950 (neuspořádáno).
- Archiv Národního muzea, Registratura Národního muzea – Náprstkovo muzeum (dále jen RNM–NpM), kartony 4/1949, 6/1950, 7/1950 (neuspořádáno).
- Dokumentační sbírka Národního muzea – Náprstkova muzea, spisová dokumentace, karton 3 (neuspořádáno).
- Národní archiv, fond Ministerstvo školství, 1918–1949, karton 1826 (neuspořádáno).

Literatura:

- Bareš, Ladislav et al.: 2008 *Odkrývání starého Egypta*, Praha: Úřad vlády České republiky.
- Bažantová, Nina: 2000 *Poklady z Egypta*, Praha: Uměleckoprůmyslové muzeum.

- Benešová, Hana – Verner, Miroslav: 2008 *Unearthing Ancient Egypt*, Praha: Togga.
- Benešová, Hana – Macháček, Štěpán – Nováková, Hana: 2009 *Káhira. Architektura a umění islámského velkoměsta*, Praha: Togga.
- Fořtová-Šámalová, Pavla: 1948 *Egyptský ornament*, Praha: Uměleckoprůmyslové muzeum.
- 1963 *Das Ägyptische Ornament*, Praha: Artia.
- Lexa, František – Žába, Zbyněk: 1949 *Výstava Starý a nový Egypt*, Praha: Náprstkovo muzeum všeobec. národopisu.
- Martínková, Jana: 2008 „L. V. Holzmaister und das Museum in Moravská Třebová“, in: Johanna Holaubek – Navrátilová, Hana – Oerter, Wolf B. (eds.), *Egypt and Austria IV. Crossroads*, Praha: Set Out, s. 75–83.
- Neustupný, Jiří – Žába, Zbyněk: 1950 *Deir el-Medína. Sídliště královských dělníků z období otrokářského řádu v Egyptě*, Praha: Národní muzeum.
- Onderka, Pavel – Mynářová, Jana – Maříková-Vlčková, Petra (eds): 2008 *Objevování země na Nilu*, Praha: Národní muzeum.
- Podhorný, Radek: 2009 „Olomoucké egyptologické sbírky v kontextu českého výstavnictví o starém Egyptě“, *Historica Olomucensia* 35, s. 55–73.
- Růžová, Jiřina: 1995 „Historie založení egyptologického semináře na Univerzitě Karlově“, *Čtenář* 47, s. 319.
- 2010 *Pisář Místa pravdy. Biografie egyptologa Jaroslava Černého*, Praha: Libri.
- Strouhal, Eugen: 2000 „Zahájení československých archeologických výzkumů v Egyptě v roce 1961“, in: *Věda v Československu 1953–1963*, Praha: Akademie věd České republiky, s. 399–413.
- Verner, Miroslav: 2008 *Objevování starého Egypta*, Praha – Litomyšl: Paseka.
- Verner, Miroslav et al.: 1989 *František Lexa – zakladatel české egyptologie*, Praha: Univerzita Karlova [Acta Universitatis Carolinae Philosophica et Historica 4].
- 1990 *Objevování starého Egypta 1958–1988*, Praha: Univerzita Karlova.
- Osobní korespondence s pracovníky Muzea města Bratislavy a Uměleckoprůmyslového muzea v Brně.